

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME YÖNTEMİ

GİRİŞ

Doç. Dr. Cevat ALKAN*

Eğitimin değişik kademeleri ve alanları ile ilgili farklı programlar olduğu gibi; farklı program geliştirme yöntemleri vardır. Bu durum pek de yadırganacak bir durum değildir. Çünkü her ülkede insanlar: değer yargılarıyla, eğitim görüşleriyle, program tanımlarıyla, çocuğun doğası ve öğrenme süreci ile ilgili görüşleriyle, öğretme yöntemi ve disiplinine ilişkin fikirleriyle farklıdır. Bunların sosyal felsefeleri, ekonomik inançları, ve iyi yaşam kavramları farklıdır. Bu nedenle, bunların: iyi bir programın nelerden oluştuğu, bunu kimin geliştirmesi gerektiği, kimin tarafından yapılması gerektiği konusundaki görüşlerinin de farklı olması doğaldır.

“Program geliştirme” kısa bir sürede gerçekleştirilebilecek bir süreç değildir. Bu konu, resmi eğitim sorumlularının, sınıf öğretmenlerinin, velilerin, ticaret ve sanayi liderlerinin, işçi gruplarının ve diğer etkili grupların yıllarca süren sürekli çalışmalarını gerektirir. Program geliştirme, ülkede tüm diğer gelişme ve değişimlere paralel olarak devam eden sürekli bir etkinliktir.

Bireysel bir program geliştirme çalışması: yerel değerler, ve gereksinimler ile yerel girişimle kararlaştırılan bir okul programının kapsamı ve içeriğine tüm ayrıntılarıyla nüfuz edemez. Bununla beraber, böyle bir çalışma, birçok sistemde yararlı olduğu saptanmış olan yöntemleri tanıtabilir. Esasen birçok sistemin karşılaştığı sorun türleri ile uyguladıkları yöntemlerde büyük ölçüde ortak bir temel vardır.

Bu incelemede program geliştirme yöntemleri; gereksinim, etken faktörler, eğilimler, ve tasarım planı boyutları ile sınırlı olarak ana çizgilerle tanıtılmaya çalışılmaktadır. İnceleme, bir program taslağı geliştirme girişiminde bulunmadan önce izlenmesi gereken zorunlu süreçleri özlü olarak kısaca tanıtmayı amaçlamaktadır.

* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, Eğitim Teknolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Gereksinim

Bir eğitim sistemi, eğer dinamik, hızla değişen toplumun taleplerini karşılayacaksa okul programlarından sorumlu olanlar programlardaki zorunlu değişmelere sürekli olarak gereken ilgiyi göstermek zorundadırlar.

Bu alandaki tüm projeler, bugün dünyada meydana gelen sosyal ve teknolojik değişmeler o derece hızla meydana gelmektedir ki bugün öğretilen özel bir bilgi ya da becerinin bunu öğrenen öğrencinin henüz mesleğini tamamlamadan geçersiz olacağı gerçeğine inanın bir sonucu olarak geliştirilmiştir. "Endüstriyel Sanatlar ve Teknoloji Öğretmeni Eğitimi" için Minnesota Planı" adlı yapıtın yazarları bu hususu şöyle dile getirmektedirler: "bugünün yöntemlerinin yarının gereksinimlerini karşılamada yetersiz olduğu hususunda kesin bir görüş birliği vardır"¹.

Toplumda, felsefi görüşlerdeki, öğrenme-öğretme kuramlarındaki değişmeler ile programlardaki değişmeler arasındaki boşluk çok iyi bilinmektedir. Eğitime ilişkin temel ilkeler birçok çaba ve yüzyıllar boyunca kazanılan geniş bilgi birikimi sonucunda geliştirilmiştir. Bununla beraber, eğer kültür gelişmeye devam edecekse, meydana gelen birçok problemin çözümü için yeni yöntem ve araçların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çağın başta gelen inceleme alanı ve büyük sorunlarından biri insanın kendisi olmuştur.

Endüstri çağı sadece insana yardım etmek için makinayı geliştirmekle sınırlı değildir; aynı zamanda sonyüzyılda insan için, endüstriyel toplumun yarattığı yaşama kendisini uyarlamasını öğrenmesi zorunluluğu doğmuştur. Maddi bolluğun yarattığı yaşam standardı insan ilişkilerini içeren birçok problemin meydana gelmesine neden olmuştur.

İster programın kapsamı anlamında olsun ister öğretmenin yöntemi anlamında olsun okul programı için: artan karmaşıklıkta yaşam tarzının gençlerden talep ettiği zorunlu sosyal becerileri, anlayışları ve yorumları geliştirmek zorunlu hale gelmiştir. Ayrıca okulun, programlarını ve yöntemlerini son yıllarda öğrenme, çocuk gelişimi ve büyümesi, grup etkileşimi ve diğer sosyal gelişme konularındaki incelemelerle ilgili araştırma bulgularına dayandırma da önemli bir

¹ William J. Micheals and others. *The Minnesota Plan for Industrial Arts Teacher Education* Bloomington, Illinois: Mcknight and Mcknight Publishing Company, 1958, p. 6.

zorunluluk haline gelmiştir. Michigan Üniversitesi Kuramsal Araştırma Müdürü, Paul L. Dressel, lisans öğretimi ile ilgili program geliştirme gereksinimi konusunda şu on faktöre işaret etmektedir:²

1. Genel ve meslek eğitimi programları arasındaki boşluğu kapatma gereksinimi,

2. Programlardaki kompartmental ders ve kredi yapısını esnekleştirme,

3. Ortak yaşantılardaki ayrıntı ve kapsamın tanımlanma ve denetlenme gereksinimi,

4. Süreklilik, sıra-düzen ve kaynaşıklığı yenileştirme gereksinimi ve dört yıllık öğrenimde bütünlülük-birlik duygusunu sağlama gereksinimi,

5. Temel bilgiyi – kısa ömürlü dersleri ve tekrarlı materyalleri elimine ederek – daha az sayıda ve daha geniş kapsamlı bloklar halinde organize etme gereksinimi,

6. Daha fazla kişisel girişim sağlama ve daha çok öğrenci sorumluluğu geliştirme gereksinimi,

7. Öğrenci değerlerini etkileme yönünden yüksek öğretim sorumluluğunu tanımlama ve kabullenme gereksinimi.

8. Batı kültürü ile yetinme önyargısını yeniden gözden geçirme gereksinimi,

9. Yönetimsel düzenleme ve öğrenmeyi geliştirecek fiziksel ortamı geliştirme gereksinimi,

10. Artan maliyet ve öğrenci sayılarının ortaya çıkardığı sorunlara yapıcı girişimlerde bulunma gereksinimi.

Gerçekten, zamanımızdaki bilgi patlaması olayı programlarda sürekli değişimi zorunlu kılmaktadır. Hiçbir ünite, ders ya da ders kitabı uzun süre geçerliğini ve çağdaşlığını koruyamamaktadır. Birçok alanda uzmanlar her geçen gün alanlarında artan bilgiyi izlemede güçlük çekmektedirler.

Çağdaş literatürün açık bir göstergesi, program geliştirmeye karşı yaygın bir ilgi olduğu yönündedir. Programı ıslah edip etmemek tar-

2 G. Kerry Smith (Ed.) *Current Issues in Higher Education*. Association for Higher Education, Washington D.C. 200035. 1001 16th St. N.W. Dept. of National Education Association, 1964, p. 143-44

tışma konusu değildir. Bununla beraber, bu işin nasıl yapılacağı konusunda anlaşmazlıklar vardır. Mesleki kuruluşlar, vatandaş grupları, okul mütevelli heyetleri, yasa koyucular ve parlamenterler olduğu gibi bu alandaki tanınmış kişiler okullarda programların geliştirilmesi hususundaki gereksinimle ilgili beyanlarda ya da girişimlerde bulunmaktadır.

Etken Faktörler

Bir eğitim sisteminin bir kısmındaki ya da sosyal sistemin ya da sosyal yaşamın bir yönündeki bir değişim, hemen hemen daima programı etkilemede bir potansiyele sahiptir. Gordon N. McKenzie Rusya'nın uzaya fırlattığı SPUTNİK'e ve otomasyon ve sanayileşmeye geçtikten sonra etkileri iki kısma ayırmaktadır: 1) İçsel etkiler ve 2) Dışsal etkiler olmak üzere. Yazar ayrıca, program geliştirmeyi etkileyen bu faktörler gruplarının herbiri için örnekler vermektedir:

1. İçsel Etkiler:

- i) Yüksek okullar ve üniversiteler,
- ii) Mesleki kuruluşlar,
- iii) Ders kitabı yazarları ve test yapıcıları
- iv) Değerlendirme kurumları (Accrediting Association)
- v) Program geliştirme komisyonları,
- vi) Öğretmen ve öğrenciler.

2. Dışsal Etkiler:

- i) Yasa koyucu ve Devletin eğitim kurumları,
- ii) Ulusal Hükümetler
- iii) Yerel eğitim kurumları ve özel okulları yöneten kurumlar,
- iv) Bireysel olarak vatandaşlar ve ulusal ve yerel devlet yetkili organlarını, eğitimcileri ve öğrencileri etkileyen organize baskı grupları,
- v) Vakıflar.

Kısaca değinilen bu faktörler sadece ve konuyla ilgili tüm faktörleri kapsamayıp, bunların dışında da dikkate alınması gereken diğer çeşitli faktörler vardır. Bunlar program geliştirmede uygulanan yöntemlerdeki değişimleri; programın amaçlarında, kapsamında ve düzenindeki değişimler; öğretim yöntemindeki değişimler; program gereçlerindeki değişimler ve değerlendirme ve değerlendirme yöntem-

leri ve standartlarındaki değişmelerdir³. UNESCO tarafından yayımlanan "Program Yenileştirme ve Araştırma" adlı 28 no'lu dökümanda program değişikliğini etkileyen faktörler aşağıda belirtilen altı maddede toplanmıştır:

Eğitim otoritelerini, okul programlarını değiştirmeye zorlayan faktörlerin arasında aşağıdakiler yer almaktadır.

1. Bilimsel bilgilerin hızla gelişmesi ve uygulamaya konmasının sonucu olarak yaşamın tüm dallarında meydana gelen değişmeler,
2. Eğitimin amaçları ve maksadı konusundaki görüşlerin değişmesi,
3. Eğitim, psikoloji ve biyolojideki gelişmelerin sonucu olarak öğrenme süreçleri ve çocuğu anlamadaki bilgilerin gelişmesi,
4. Demokrasi kavramı ve insan haklarının ırk, renk, cinsiyet, din, siyasi görüş, ekonomik ve sosyal statüsü ne olursa olsun tüm vatandaşları kapsayacak biçimde genişlemesi,
5. Eğitimi toplumun kalkınmasına uyarılama çabaları: örneğin okulu ve öğretmeni insanların yaşam standardını yükseltmede etken bir araç olarak kullanma,
6. Bağımlı bir ülke olmaktan çıkıp bağımsız olma yönünde statü değişimi⁴.

Doğal olarak bunlar evrensel anlamdaki faktörlerdir ve bu düzeyde eğitim reformu talebini yansıtmaktadırlar. Zamanımızda ülkeden ülkeye, tüm dünyada bu faktörlerin herbiri ile ilgili olarak artan bir çaba gösterilmekte ve konuya önem verilmektedir.

Bununla beraber, diğer taraftan, birçok yayında ve toplantılarda değinilen geleneksel programların yetersizliği konusundaki artan bilinçlenmeye rağmen, program yenileştirme için hazır olma nosyonu geliştirme konusunda bazı güçlükler vardır. Bunlar da, dikkate alınması gereken faktörlerdir. Bu faktörler toplumda etkili bir güç oluşturmaktadır. Vergi grupları, ticaret ve sanayi odaları ve politikacılar gibi değişikliğe karşı olan bu gruplar değişikliğin kendi ilgileri yönünde ve yararlı olamayacağından kaynaklanan bir düşünce ve tavır içine girmektedirler. Aynı şekilde okul yöneticileri de bu tür değişikliklerden rahatsız olabilirler çünkü, okul toplumunun, eğitim programlarından tatmin olmasının sağlandığı ve uzun bir zaman süreci içerisinde kazanılan güven duygusunun devam ettirilmesi isteği ağır

3 Arthur E. Traxler (Ed). *Curriculum Planning to Meet Tomorrow's Needs*. American Council on Education, Washington D.C. Wisconsin, Menasha: George Banta Comp., Inc., 1960 pp 56-70.

4 UNESCO Educational Studies and Documents No: 28, *Curriculum Revision and Research*. France, Paris - 7c Workshop of UNESCO, 9 Place de Fontany, 1958, p. - 5

basabilir. Sonuç olarak her okulun durumu farklı bir manzara arz etmekte ve değişik okul programlarını geliştirmede farklı faktörler etkili olmaktadır.

Eğilimler

Birkaç yüzyıl öncesinde programlar dar bir çerçeve içinde ele alınmakta; araçlar sınırlı, yöntemler ekonomik olmaktan uzak, ve öğretmenler yetersizdi. Bununla beraber, 19. yüzyılda ilk öğretimde ve ilk öğretim programlarında büyük değişiklikler meydana geldi. Rousseau'nun yenilik önerilerinin birçoğu Pestalozzi tarafından geliştirildi ve uygulandı. Aynı zamanda orta öğretim programları da aynı yüzyılda benzer bir gelişme içindeydi. Daha sonra endüstriyel devrim bilim alanında, özellikle pratik değerler için bilim öğrenme, konusunda yeni ilgilerin gelişmesine neden oldu.

Geleneksel olarak program, öğretmenin rehberliğinde öğrenci tarafından öğrenilecek konular listesi olarak anlaşılmıştır. Öğretme, ezbere tekrar, öğrenme ise istenen cevabı bilme, soruşturma incelemeyi çok sadece cevap verme süreci olarak algılanmakta idi.

Bugün, yeni oluşan program anlayışında eğitimin amacına ulaşması için öğretmen ve diğer eğitici uzman personel tarafından ön görülen yada işe koşulan tüm etkinlikleri, yaşantıları, öğretme yöntem ve gereçleri ve sözkonusu diğer tüm araçlar algılanmaktadır. Bu program kavramı altında tüm dünyada birçok ülke tarafından, birçok araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmaların sonucu olarak program geliştirmede çeşitli yönelimler geliştirilmektedir. Bu eğilimler UNESCO'nun bir yayınında aşağıdaki biçimde yer almaktadır:

1. İlkokul programlarını, daha ileriki öğrenime hazırlık için çocuğun değerlerini koruyarak, gelişim çağında ortaya çıkan gereksinimlerini mümkün olduğunca tam olarak karşılayacak bir niteliğe kavuşturma yönünde artan bir eğilim vardır.

2. "Öğrenme" kavramı şimdi sadece önemli olan bilgi ve beceriyi kazanmayı içermemekte, bunun ötesinde "öğrenmeyi öğrenme", "davranmayı öğrenme" ve "birkimsenin, eylemlerini - diğerlerinin sağlığını ve kişisel gelişimini de dikkate alarak - yönetmesini öğrenmeyi de içermektedir.

3. Kültürel moral ve duygusal değerlere büyük önem verme devam etmektedir. Aynı zamanda, programları ekonomik ve sosyal

gereksinimlerle ve koşullarla uyumlu duruma getirme hususunda artan bir gelişme vardır.

4. Mevcut programlardaki gereksiz fazlalıklar, öğrenci ve öğretmenin fazla çalışması ve aşırı yoğunluğu ve yorgunluğuna neden olduğu gerçeği anlaşılınca programda esasın dışındaki ayrıntıları ortadan kaldıracak program geliştirme çalışmaları gereksinimi artan biçimde açıkça anlaşılmaya başlanmıştır.

5. Okulların, artan bir şekilde geleneksel sınavların etkisinde kaldığı yolunda yaygın bir inanış geliştirmekte ve çocuğun tüm kişiliğinin gelişimini dikkate alacak ve aynı zamanda onun konu ile ilgili bilgisini daha işlevsel biçimde değerlendirecek yöntemlere gereksinim olduğu gerçeği anlaşılmalıdır.

6. Ulusal ülkelerin geliştirilmesine paralel olarak uluslararası anlayış ve işbirliğini geliştirecek etkinlik ve öğrenmelere de yer vermeye başlanmıştır.

7. Okul programlarını ıslah etmede yapılacak bir girişimde, zorunlu ilk adım olarak, eğer velinin değilse bile, en azından öğretmenin işbirliğine olan gereksinim konusunda artan bir inanç vardır.

8. Program planlamada çağdaş ilerlemelerle birlikte, öğretmenin hazırlanmasında ve yeterli hizmet içi eğitimi olanaklarında sürekli geliştirme ve yenilemeye gereksinim olduğu açıkça anlaşılmalıdır⁵.

Eğitim alanında UNESCO'nun liderliğinde birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmaların birçoğunda, öğrenim planları ya da program geliştirmeye yer verilmektedir. Program geliştirmenin yöntemi ve mekanizması ile ilgili bir raporda bu alandaki eğilimler açık biçimde yönetim süreçleri yönünden yansıtılmaktadır. Bu eğilimler aşağıdaki listede özetlenmektedir:

1. Bazı ülkelerde, bir program geliştirme sorumlusunu: Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde, program düzenleme ve geliştirme konusunda özel sorumluluklarla yükümlü olarak bölüm, kısım, büro ya da daire başkanı olarak görevlendirmek yararlı görülmüştür.

2. Program yenilemenin değişik yönlerinin farklı organlara (kurul, ya da komisyonlara), veli temsilcileri, endüstri temsilcileri, işçi kuruluşları, öğretmenler, öğretmen kuruluşları gibi gruplara görev olarak verilmesi yönünde eğilim vardır.

3. Sınıf öğretmenlerinin yüklendiği işlev ülkeden ülkeye değişmektedir. Öğretmenler; merkezi, geçici danışma ve diğer tür olmak üzere tüm komisyonlarda görev almaktadır. Bunlar: programları sürekli geliştirmekle görevli komisyonlarda hizmet etme, mevcut ya da öneri olarak geliştirilmiş programları eleştirme ve değerlendirmede, belirli bir süre yeni programları denemede, uygulanacak bir yeni programı farklı yönlerini göstermek üzere gösteri öğretmeni olarak görev yapma gibi çeşitli işlevleri yerine getirmektedirler. Ya da komisyon ve diğer çalışmalarda yeni öğretim gereçleri geliştirmeye yardım etmek üzere görev yapmaktadırlar.

4. Birçok ülkede program geliştirmede yeni düzenleme yetkisi için sadece parlemenonun yasa çıkarması yeterli olmayıp aynı zamanda parlamento bizzat kendi girişimi ile bazı konuların; örneğin belirli bir yabancı dil öğretimi gibi, öğretiminin de ayrıntısı ya da ana hatlarını da saptamaktadır.

5. Artan sayıdaki ülkede program geliştirme sürekli bir süreçtir.

6. Program geliştirme ekseriya, tüm eğitim reformlarının bir kısmıdır. bu husus özellikle, yeni bağımsızlığına kavuşan ve politik statü değişimi süreci içinde olan ülkeler için doğrudur.

7. Yeni programlar, mali uyum için zaman ayarlaması sağlama, yeni ders kitapları ve öğretim materyallerinin hazırlanması, yeni olanakları uygulamaya koymadan, öğretmene alanı iyice kavrama olanağı vermek gibi nedenlerle ve gerekli olmayan bazı karışıklıkları önlemek için aşamalı olarak uygulamaya konmaktadır.

8. Bazı durumlarda yeni programlar, kısmen ülkelerin programlarının karşılaştırılması suretiyle, incelenerek geliştirilmiştir.

9. Bazı ülkeler, yeni programları kullanmada öğretmenlere rehberlik olmak üzere gösteri eğitim merkezleri ya da seminerler tesis etmişlerdir. Diğer bazı ülkeler, "Program Geliştirme Laboratuvarları" olarak adlandırılan öğretmenlerin yeni öğretim materyalleri geliştirdiği (yeni programlarla uyarlı olarak) ortamlar tesis etmişlerdir.

10. Yeni program onaylandıktan sonra, yeni amaçlara ve içeriğe uygun yeni ders kitapları hazırlanmakta, bazı durumlarda, bu işlemler birlikte yürütülmektedir. Böylece yeni program ve ders kitapları aynı anda onaya sunulma olanağı bulur⁶.

Bu araştırmaların ve raporların bir çoğunda geleceğin belirgin-sizliğine uyum sağlayabilecek insan zekasının gereksinimlerine inanış dikkati çekmektedir. Örneğin, “Keşfetme Yöntemi”, “Problem Çözme”, “Öğrenme Becerileri” gibi terimler program geliştirmede sık sık kullanılmaktadır.

Birçok gelişme eğitimde bağımsız öğrenmenin işlevini, kendi kendine güdülemeyi ve ilgiyi vurgulamaktadır. John J. Theobald, (New York şehri eğitim müdürü) “Eğitimin Doğası” adlı konuşmasında okul programları ile ilgili bazı gerçekleri şu şekilde dile getirmektedir:

Bu yeni kuşakta bilimsel ilerleme ile sosyal ilerleme konusunda kaydedilen gelişmelerle başa çıkabilecek gençler yetiştiremediğimiz sürece başarısız olacağız ve yaşam tarzımızın yerini başka tür bir yaşam alacaktır.

.....

Geleceğe baktıkça, iki noktayı özetlemek isterim: *birincisi*, hiç kuşkusuz daha fazla ve daha fazla insan için, daha fazla ve daha fazla eğitim olacaktır.

.....

Dur ve düşün, meydana gelen her bir ilerleme, arkasındaki insanın zihinsel yeteneği sayesinde meydana gelmiştir, ve insan bunu normal olarak, olduğu gibi, ister okulda elde etmiş olsun ister diğer bir yerde kazansın gelişmeyi sağlayan eğitimidir. Eğitimi islah ettiğimiz sürece eğitimi destekleyecek yeteneği de islah etmiş olacağız.

İkincisi, eğitimi etkili hale getirmek için muazzam çaba sarf ederek – ve zannedersen bu insanların geniş ilevi olacaktır – maksimum zamanda maksimum ilerleme sağlamak için gerekli olan kemeri sıkma ve süreçlerimizi sağlamlaştıracağız; çünkü oldukça açık olarak, daha fazla insan için daha fazla eğitimden söz ederken, aynı zamanda bu gençlerin kendilerine yeterli duruma gelecekları günü de ertelemekte olduğumuzu ifade etmekteyiz, ve bu, cevapları bulunmadığı takdirde sosyal anlamda muazzam bir sorunlar demetine yol açacaktır⁷.

Eğitim alanında, program geliştirme konusundaki yöntemlerin diğer bazı göstergeleri eğitim örgütleri olabilir. Örneğin, “National Society for the Study of Education” örgütünün program geliştirme komisyonu aşağıdaki hususlara işaret etmektedir:

1. Program, çocukların ve yetişkinlerin gereksinimi ve etkinliklerinin uzman analizlerine dayanmalıdır.

3. Program, öğrenilecek formel içerik yerine, öğrencilerin yaşamlarına uygun yaşantılar ve deneyimleri maksimum düzeyde içermelidir.

7 Traxler önceki eser, ss 152-54

3. Program, gereksinim duyulduğu sürece sürekli olarak kapsamlı inceleme ve revizyona açık olmalıdır.

4. Eğitim başarısı sadece konu sınavları ile ölçülmemelidir.

5. Öğretmen eğiten kurumlar, sadece okulların bugünkü durumlarına göre öğretmen hazırlamamalı, fakat aynı zamanda onları eğitimsel iyileştirme yapabilecek biçimde gerekli yeteneklerle donatmalıdır.

Özel öğretim uygulamaları örgütününün "Program Geliştirme Eğilimleri ve Öğretmen Eğitimi" adı altında yayımlanan 32. yıllığında bir araştırma sonunda orta öğretim programları ile ilgili 19 eğilim saptanmıştır⁸. Bu eğilimler ya da önerilen değişiklikler okul programlarının ayrıntılı olarak incelenmesi sonucunda ve araştırmaların ışığında, süreli yayınlar ve yeni kitaplarda konuyla ilgili yazılar incelenerek formüle edilmiştir.

Orta öğretim Programlarında Eğilimler:

Öğrenci için:

1. Bireyin bütünlüğüne artan bir önem verme - fiziksel, zihinsel, duygusal, büyüme ve gelişmesini sağlama.
2. Alışkanlık ve tutum, geliştirmesine artan bir dikkat gösterme.
3. Zihinsel sağlığına artan bir ilgi gösterme.
4. Rehberlik ve danışmanlığın öğretimin kaynaşık bir parçası olması.
5. Yarışmaya daha az önem verme ve daha fazla bireysel gereksinim ve gelişmeye ağırlık verme.

Programın İçeriğini Seçme:

1. İçerik öğrencilerin mevcut gereksinimlerini ve yetişkin demokratik toplumun gereksinimlerini karşılamalıdır.
2. İçeriğin seçiminde öğrencinin olgunluk ve hazır olma durumu daha fazla yönlendirici ölçüt olarak kullanılmalı.
3. Bireysel farklılıklar daha fazla dikkate alınmalı daha iyi biçimde değerlendirilmelidir. Bu maksatla gerekli olanaklar sağlanmalıdır.

⁸ Josse J. Bond and John A. Hockett. *Curriculum Trends and Teacher Education 32 Yearbook The Assosiation for Student Teaching*, Ann Arbor, Michigan: Edwards Brothers, Inc. 1953, s-10, 14-15.

4. Okul programlarında çevrenin kaynaklarına ve etkinliklerine geniş kullanım yeri ayrılmalıdır.

5. Öğrencinin ilgisini geliştirecek ve genişletecek olan seçilmiş içerik, öğrencinin:

- i) genel eğitimine ve
- ii) ilgisi ve başarı umuduna göre geniş öğrenme için bazı alanları seçmesine temel oluşturulmalıdır.

Okul Programlarının Düzeni:

1. Geniş öğrenim alanları ile bunun sonucu olarak geniş öğrenme gereçlerine artan önem verme,

2. Zenginleştirilmiş sınıf çevresi – Çeşitli öğretme ve öğrenme gereçleri teminine artan bir önem verme,

3. Tüm duyu organlarını kullanmaya daha fazla olanak sağlama – tam öğrenmeye daha fazla önem verme,

4. Daha fazla ve çeşitli, geniş öğrenci ifadelerine (öğrencinin kendisini ifade etmesi ve ifade gücünü geliştirme anlamında) olanak sağlama,

5. Planlamada öğrenci-öğretmen işbirliğine artan önem verme,

6. Programın işlevsel parçası olarak beceriler sağlama,

7. Geniş ve çeşitli öğrenme etkinliklerine öğrenci katılımına artan olanaklar sağlama ve etkinliklerin sözlü olarak yer almasına daha az önem verme,

8. Program geliştirmeyi sürekli bir süreç haline getirme,

9. Programı, kavramları, anlayışları ve becerileri günlük yaşam durumlarındaki deneyimlerden doğal ve sürekli biçimde geliştirebilecek şekilde düzenleme.

Açıkça görüldüğü üzere araştırmalar, program geliştirmede süreklilik, öğrenciyi motive etme ve eğitim ortamlarını genişletme anlamında ulusal ve uluslararası düzeydeki yönelimler açısından genel bir görüş birliği olduğunu ortaya koymaktadırlar.

Bu sonuçlara göre, bugünün okul programlarının, esnek, toplumun mevcut ihtiyaçlarına uygun, gençleri toplumun artan taleplerine uygun olarak hazırlayacak kapsamda olması gerekmektedir.

Esnek bir program geliştirmek için, tüm bu yönelimlerin program planlayıcılar tarafından dikkate alınması gerekmektedir.

Tasarım Planı.

Her işin iyi bir plana göre yapılması ve belirli bir programa göre yürütülmesi gerekir. Aynı şekilde program geliştirme de aynı yaklaşımı izlemelidir. Program geliştirme planının organizasyonel yapısı, programın etkililiğinde kilit noktadır. Bu husus, mevcut kaynakları en iyi biçimde işe koşmada temel bir tasarımıdır. Kuşkusuz bir programın yapımı birçok faktörü ve tekniği içermektedir. Bir programın belirli bir deseni, olmalı, program belirli bir felsefe ve maksat ile öğrenme ilkeleri ve hizmet edeceği toplumun niteliği gibi faktörlere dayanmalıdır.

Bir program geliştirme planını geliştirme ile ilgili olarak Gaswell ve Campbell řu temel ölçütleri önermektedir:

1. Her zaman sağlıklı yönetim ilkeleri işe koşulmalıdır.
2. Öğretim programında kapsamlı bir değişim sağlamalıdır.
3. Üç tür katılıma yer vermelidir:
 - i) öğretmenler, müfettiřler, yöneticiler,
 - ii) küçük, seçilmiş özel gruplar ve
 - iii) temsilci vatandaş grupları.
4. Özel görevleri yerine getirecek kişilerin yada grupların seçimi.
5. Öğretmen ve vatandaş gruplarında program geliştirme gereksinimi konusunda duyarlık yaratmalıdır.
6. Programın her yönüyle ilgili çalışmalar yapan personele rehberlik hizmeti sağlamalıdır.
7. Programda süreklilik sağlayacak bir tür yönetim düzeni uygulamalıdır.
8. Sürekli bir program için gerekli oldukça uzun bir başlangıç evresi içermelidir⁹.

⁹ Hallis L. Caswel and Doak S. Campbell *Curriculum Development*. NewYork, American Book Company, 1935, pp 484-86.

Adımlar. Bir program geliştirme projesinin hazırlanmasında, planlanmasında belirli adımlar vardır. Bu adımlar bir çok araştırma sonucu olarak geliştirilmiştir. Her program geliştirme çalışmasında bazı pratik ve yararlı işlemler kullanılmalıdır. Bir program geliştirme çalışmasında kullanılacak örnek bir adımlar listesi aşağıda verilmektedir. Bu adımlar bir araştırma sonucunda geliştirilmiştir. Tüm adımlar alıntıdır. Sadece adımlarla ilgili açıklamalar yazarın kendi yorumlarıdır. Bu adımlar şunlardır:

1. Program değiştirme gereksinimini görebilme,
2. Program değiştirme için harekete geçme,
3. Toplumun sorunlarını ve gereksinimlerini inceleme,
4. Öğrenci niteliklerinin ve gereksinimlerinin incelenmesi,
5. Eğitim amaçlarının formüle edilmesi.
6. Uygun içerik ve yaşantı seçimi
7. Öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi ve öğretim ünitelerinin planlanması
8. Geliştirilen programın değerlendirilmesi,
9. Geliştirilen programın uygulamaya konması,
10. Sürekli geliştirme için gerekli önlemlerin temini¹⁰

Desen. Program geliştirme deseni, program için esas alınan plan ya da yapıyı ifade etmektedir. Bu kavram öğrenme yaşantılarının nasıl düzenleneceği hususunu genel bir tarzda göstermektedir. Program deseni ile ilgili olarak Virgil E. Herrick şöyle demektedir:

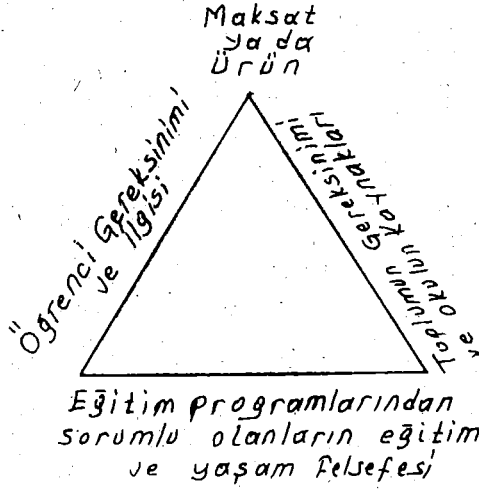
Bir program modeli, öğrenme-öğretme durumu ile ilgili olarak işe vuruk kararlara ilişkin tutarlı öncelikler ve değerlerden oluşan referans çerçevesi sağlar. Bir program yapısı, eğitim kurumunun boyutları ve alanında belirgin ve tutarlı bir organik birlik ve kalite ifade eder.

Genel bir perspektif görüş kazanmak için program geliştirme deseni ile ilgili bazı örnekleri incelemek yararlı olur. Bu görüşle, "Program geliştirme Stratejileri" adlı yapıttan alınan üç örnek aşağıda yer almaktadır. Şekil-1, Minnesota Üniversitesi öğretim üyelerinin geliştirdiği "Genel Eğitim Koleji" programının desenini göstermektedir. Bu program, programın geliştirilmesinden sorumlu kişilerin eğitim, inanç ve azimlerine, toplumun ve öğrencilerin gereksinimlerine dayalı olarak desenlenmiştir¹².

¹⁰ UNESCO önceki kaynak. ss. 23-25.

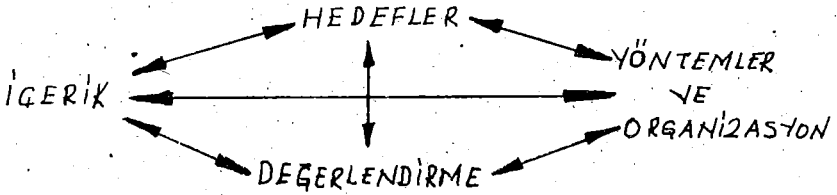
¹¹ Önver. s. 22

¹² Önver. s. 22

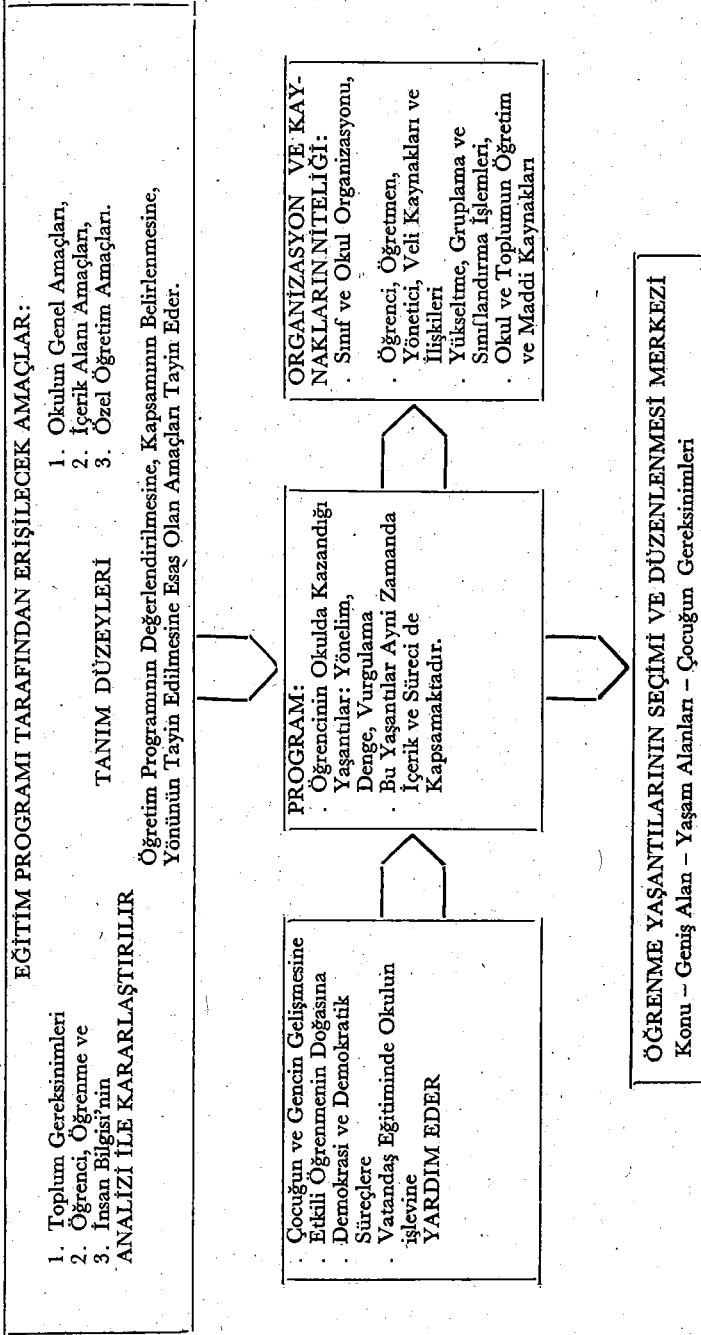
Şekil - 1 Minnesota Üniversitesi, "Genel Eğitim Koleji"nin Program Geliştirme ve Planlamada Kullandığı Desen

Şekil - 2 deki şema "Otuz-Okul" araştırması danışmanlarınca program öğeleri arası ilişkileri göstermek amacıyla geliştirilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere bu öğeler; hedefler, yöntem ve organizasyon, içerik ve değerlendirmedir¹³.

Şekil - 2 "Otuz Okul" Araştırması Program Geliştirme Deseni

Şekil - 3 de görülen desen çocuğun programına yönelik daha açık öğeleri içermektedir. Desenin incelenmesinden anlaşılacağı üzere çocuğun gelişimi için gerekli yaşantıların önemi ve yeterliliği şemanın diğer kısımları tarafından kararlaştırılmaktadır.

Virgil E. Herrick bu deseni şu şekilde değerlendirmektedir:

... "Otuz-Okul" program deseni, "Genel-Kolej" deseninin programla ilgili olarak zayıf olduğu noktalarda güçlü, ve onun güçlü olduğu noktalarda ise zayıftır.

... Her ikisi de, "Genel-Kolej" deseninin programla ilgili kararların içereceği öğelerin bazıları hakkındaki ifadeleri, ve "Otuz-Okul" deseninin verilecek kararlarla ilgili faktörler konusundaki ifadeleri, bir programın genel deseninin zorunlu alt bölümleridir. Büyük bir olasılıkla, programın bütünlük içinde görülebilmemesinden önce alt bölümlerin diğer tanımları da zorunludur.

Herrick, "Otuz-Okul" desenini daha fazla nedenlerle daha değerli bulmakta ve "Eğer başlıca organizasyonel fonksiyonu seçme, organize etme, ve çocukların ve gençlerin öğretme-öğrenme yaşantıları sorunu üzerine yöneltilirse, bir program geliştirme deseni eğitim programlarının islah edilmesinde daha kullanışlı olabilir" demektedir¹⁴. Programın deseni saptandıktan sonra uygun içerik ve etkinlikler seçilmeli, öğrenme yaşantıları organize edilmeli ve üniteler planlanmalıdır.

Tarihsel olarak, müfradat programı, belirli bir amaca götüren bir model biçiminde düzenlenmiş bir seri organize konulardan ibaretir. Zamanımızda ise en çok yaygın olan model şematik olarak yıllara göre düzenlenmiş, zorunlu, kontrollu seçimlik, ve serbest seçimlik konulardır. Çağdaş program deseni kavramı, genel eğitim programı yanında, öğrencinin özel gereksinimleri, problemleri, ve ilgilerini de içermektedir. En yaygın olan genel eğitim program planı belirli bir öğretim kademesindeki tüm öğrenciler için zorunlu olan ayrı ayrı konuların, ya da bilgi alanlarının listelenmesidir. Bu dersler genellikle, uzman öğretmenlerce bir tek ders periodları halinde okutulmaktadır. Özel ilgi programları-farklı yetenek ve amaçtaki öğrencilere adapte edilmiş bir seri dersi içermektedir.

Kapsam ve Düzen. Programın kapsamı genellikle belirli bir zaman birimine göre saptanmış içerik ya da yaşantılar ile tayin edilir. Düzen, işeriğin takdim tarzı ya da belirli yaşantıların yer aldığı zamanlama ile ilgilidir.

Genellikle, okulun ne öğreteceği konusu toplumun kültürel birikimi, gelenekleri ve gereksinimleri ya da öğrencinin: kişisel, sosyal gereksinimleri ya da her iki hususun eşit biçimde dikkate alındığı özgün planlar geliştirmek suretiyle belirlenir.

İçeriğe dönük programda, içerik kültürden seçilir ve ayrı konular etrafında organize edilir. Çocuğa dönük programda öğrencinin gereklerini, sorunları ve ilgilerine daha fazla önem verilir. Ve nihayet sosyal talepleri vurgulayan diğeri bir yaklaşım da vardır¹⁵.

Değerlendirme. Öneri program, öğretmen tarafından kullanılmaya aşamasına gelmeden önce deneysel olarak değerlendirilmeye tâbi tutulmak durumundadır. Bir değerlendirme programı oluşturmak için birçok yollar vardır. Bir okul programının değerlendirilmesinde, okulun tüm yönleriyle değerlendirilebilmesi için tüm çabaların yapılması gerekir. "Curriculum in America" adlı yapıttan alınan aşağıdaki liste bir okul programının değerlendirilmesinde gerekli verileri toplama ile ilgili hususları içermektedir:

1. Kayıtlı öğrencilerin durumu ile birlikte sınıfların programlarının analizi.
2. Temsili olarak seçilen öğrencilerin bireysel programlarının incelenmesi,
3. Yazılı öğretim planlarının tetkik edilmesi,
4. Okul programlarından memnuniyet durumu; genel müfredat programı planı anlayışını ve genel moralleri ile çabalarını ölçmek üzere öğrenci ve öğretmenlere anket uygulanması,
5. Veli ve yetişkinlerden seçilmiş temsilci bir gruba kısa anket uygulama.
6. Program geliştirme etkinliklerinin değerlendirilmesi,
7. Öğretmenlerin sınıflarda uyguladıkları tekniklerle ilgili müfettiş ve uzmanların sınıf ziyaretleri ile ilgili kayıtlarının incelenmesi¹⁶.

15 Harold Albery and Associate. *How to Improve the High-School Curriculum*. The Ohio State University, College of Education, 1959 pp. 49-58

16 J. Cecil Parker, T. Bantley Edwards and William H. Stageman. *Curriculum in America*. New York: Thomas, Y. Crowell Company, 1962 pp. 567-68.